

เยือนอินเดียและเนปาล : คุณค่า และความหมาย

บังอร เทพเทียน *

“ความหมายเป็นสิ่งที่มีความจริงในชีวิตของมนุษย์ อย่างอื่นไม่ว่าอะไรจะมีความค่าก็เพราะมีความหมาย การนับถือศาสนาก็เช่นกันจะมีความค่าก็ต่อเมื่อนับถืออย่างมีความหมาย”

เกริ่นนำ

การเข้าร่วมในโครงการ “เครือข่ายร่วมพัฒนาศักยภาพผู้นำการสร้างสุขภาวะแนวใหม่” (Leadership Network for the new health monument) ในฐานะที่เป็นผู้ประสานงานหลักของสถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล (Node Cooperation) ซึ่งเป็นองค์กรภาคีเครือข่ายหนึ่งของโครงการ นับได้ว่าเป็นโอกาสสำคัญที่สุดที่จะได้พัฒนาตนเอง พร้อมๆ กับการพัฒนาเครือข่ายการทำงาน รวมทั้งได้มีโอกาสดูแลเปลี่ยนแปลงเรียนรู้กับผู้นำ ผู้ประสานงานขององค์กรภาคีต่างๆ นอกจากนั้นได้มีโอกาสดูแลเรียนรู้จากกัลยาณมิตรที่ได้รับการยอมรับของสังคม อย่างไรก็ตามโอกาสที่เกิดขึ้นทั้งหมดนั้นมาจากผู้นำ (แพทย์หญิงสุพัตรา ศรีวนิชชากร) ขององค์กรที่มีวิสัยทัศน์และมีความเชื่อมโยงกับเครือข่ายทั้ง

16 องค์กรภาคีเครือข่ายมาก่อนทั้งสิ้น จึงทำให้สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล ได้มีส่วนร่วมทั้งกับกิจกรรมและได้มีโอกาสพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ รวมทั้ง การเตรียมความพร้อมของสถาบันฯ เองที่จะรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ที่เกิดจากผู้นำการสร้าง สุขภาวะแนวใหม่

โครงการ “เครือข่ายร่วมพัฒนาศักยภาพผู้นำการสร้างสุขภาวะแนวใหม่” เกิดขึ้นเมื่อต้นปี พ.ศ. 2551 จากการจากไปของนายแพทย์สงวน นิตยารัมภ์พงศ์ จึงทำให้กัลยาณมิตรที่ได้ร่วมกันทำงานพัฒนาระบบสุขภาพมาเป็นระยะเวลานาน ตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาผู้นำ และเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายมิตรภาพ เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนไปสู่สังคมสุขภาวะ จึงได้รวมตัวกันเป็น “เครือข่ายร่วมพัฒนาศักยภาพผู้นำการสร้างสุขภาวะแนวใหม่” หรือ “คสน.” เพื่อสานภารกิจในการสร้างผู้นำแนวใหม่

* นักวิจัย ชำนาญการ สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล

ในการเดินทางแต่ละครั้งมักเปลี่ยนหรือเพิ่มมุมมองต่อโลกให้แก่คนเดินทางเสมอ แต่การไปอินเดียถิ่นกำเนิดของหลากหลายศาสนาแลัทธิความเชื่อ รวมทั้งพุทธศาสนาเป็นมากกว่าการเปิดมุมมองต่อโลก “ภายนอก” หากทำให้ได้คิดทบทวนถึงโลก “ภายใน” ที่หลายคนแสวงหาเมื่อถึงช่วงเวลาหนึ่งของชีวิต สำหรับชาวพุทธ สิ่งซึ่งหลายคนแสวงหา นั่นคือสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ และบอกเล่าไว้ในนามของพุทธศาสนา มา 2552 ปีมาแล้ว เจ้าชายสิทธัตถะได้ทรม่เทศิวิต ทดลอง ค้นพบ และประกาศตนเป็นศาสดาแห่งพุทธศาสนา ออกเผยแผ่ “ความรู้ใหม่” ในดินแดนที่ผู้คนส่วนใหญ่ยังแสวงหาความหลุดพ้นด้วยการพึ่งพาเทพเจ้าและการบวงสรวง มีวาระเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด อันเป็นศรัทธาในแบบฮินดู-พราหมณ์ ที่ฝังรากแน่นมานาน ก่อนหน้าพุทธศาสนา ศาสดาผู้มาใหม่ต้องใช้ความพยายามอย่างยิ่งที่จะบอกว่า มนุษย์หลุดพ้นด้วยการไม่มีอวิชชา สามารถพึ่งพาตนเองและมีกาลามสูตร¹ เป็นหลักยึดพระองค์ทรงทราบดีว่า สิ่งที่ค้นพบนั้นลึกซึ้งยากที่ใครจะเข้าใจ หากต้องลงมือปฏิบัติและใช้ความคิดเชิงเหตุผล ประกอบกับปัญญาที่มนุษย์

ทุกคนมีติดตัวมาแต่กำเนิด ในระดับแตกต่างกัน พระพุทธเจ้าได้ทิ้งสิ่งแทนพระองค์ไว้คือ พระธรรม ที่ทรงเปิดช่องไว้ว่าอาจปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย

เริ่มต้นการเดินทาง

ตำบลประสูติของพระพุทธเจ้าคือ ปาลุมพินี ปัจจุบันอยู่ในเขตประเทศเนปาล สามารถทำวีซ่าจากอินเดียที่ชายแดนและสามารถไป-กลับได้ในวันเดียว ที่ถนนใหญ่มีร้านขายของที่ระลึก เครื่องประดับ เรียงรายตลอดสองฝั่ง สถานที่ประสูติเป็นทุ่งกว้าง เว้งว้าง ด้านหน้าเป็นวิหารพระนางมหา-มายาเทวี ภายในมีหินสลักรูปพระพุทธมารดา มีประสูติกาล ประทับยืนเหนี่ยวกิ่งรังกับพระพุทธเจ้าองค์น้อย อย่างก้าวไปบนดอกบัว ภาพสมัยพุทธกาลบอกว่า ลุมพินีเป็นอุทยานสวยงามในฤดูใบไม้ผลิ ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างกบิลพัสดุ์เมืองข้างฝ่ายพระบิดา กับเทวทหะเมืองข้างฝ่ายพระมารดาของพระพุทธองค์ ในช่วงทรงครรภ์แก่พระนางสิริมหามายา เสด็จจากกบิลพัสดุ์ เตรียมกลับสู่บ้านเกิดตามธรรมเนียมฮินดู มาได้ครึ่งทางก็ประจวบพระครรภ์ แล้วมีประสูติกาล ณ ใต้ต้นรัง

¹ กาลามสูตร แปลว่า พระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ชาวกาลามะ หมู่บ้านเกสสปัตตนิคม แคว้นโกศล (เรียกว่า เกสสปัตตสูตร) กาลามสูตรเป็นหลักแห่งความเชื่อที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้ให้แก่พุทธศาสนิกชน ไม่ให้เชื่อสิ่งใด ๆ อย่างมกมายโดยไม่ใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นจริงถึงคุณโทษหรือดีไม่ดีกว่าก่อนเชื่อ มีอยู่ 10 ประการ ปัจจุบันแนวคิดและหลักสูตรที่สอนให้คนมีเหตุผลไม่หลงเชื่อมกมาย ในทำนองเดียวกับคำสอนของพระพุทธองค์เมื่อ 2552 ปีก่อนได้รับการบรรจุเป็นวิชาบังคับว่าด้วยการสร้างทักษะการคิดหรือที่เรียกว่า “การคิดเชิงวิจารณ์” (Critical thinking) ไว้ในกระบวนการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยของประเทศพัฒนาแล้ว

ที่ลุมพินีในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 6 เลยวิหาร
ไปเป็นร่มโพธิ์ใหญ่ มีธรรวแบบทิเบต
หลากหลายระยงระยงเต็มกิ่งก้านสาขา และ

มีสระน้ำที่พระพุทธรูปมาลงทรงสนาน และ
ใช้น้ำสรงพระกุมารสิทธัตถะ ไกลออกไป
เห็นโคตเด่น คือเสาหิน² พระเจ้าอโศก³

เบิกบานใจที่พุทธคยา

สถานที่ตรัสรู้ เป็นเส้นทางชนบทของ
แคว้นพิหาร รัฐบาลอินเดียเพื่อไป
นมัสการวิหารพุทธคยาและต้นศรีมหาโพธิ์
การเดินทางสู่พุทธคยานับว่าสะดวกสบาย
ถนนลาดยาง และที่พักสะอาดเป็นระเบียบ
แตกต่างกันคนละโลกกับนอกกำแพงวัด
ซึ่งมีชีวิตชีวาмаกด้วยสีสันของชีวิตชนบท

อินเดีย ที่พุทธคยาออกจากวัดของลังกาแล้ว
ยังมีวัดพม่า ทิเบต จีน ที่มีมาแต่เดิม ปัจจุบัน
มีวัดเวียดนาม ภูฏาน เนปาล และญี่ปุ่น
ทั้งหลายล้วนมีโครงสร้างรายละเอียดเชิง
สถาปัตยกรรมเป็นรูปแบบเฉพาะตัว เมื่อได้
แวะเข้าไปเยี่ยมชมเยือน ก็เหมือนได้เข้าถึงจิต
วิญญาณส่วนหนึ่งของชนชาตินั้น บริเวณต้น
ศรีมหาโพธิ์เป็นพื้นที่อันน่าทึ่งในภาพชีวิต

² เสาอโศก เป็นเสาหินโบราณที่ พระเจ้าอโศกมหาราชทรงสร้างขึ้นเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาแด่พระพุทธเจ้าและ
เพื่อระบุสถานที่ตั้งของสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา เสาหินเหล่านี้สร้างโดยหินทรายจากเมืองจันทนา
ทางตอนเหนือของอินเดีย ซึ่งถือได้ว่ามีคุณภาพดีที่สุดในสมัยนั้น โดยเสาทุกต้นจะมีหัวสิงห์แกะสลักประดิษฐานอยู่
เป็นสัญลักษณ์ถึงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่องค์ราชสืบทอด และแผ่ไปไกลดุจเสียงแห่งราชสืบทอด โดยตัวเสาจะมี
คำจารึกถึงความสำคัญของสถานที่ตั้งเสาหรือประกาศพระบรมราชโองการของพระเจ้าอโศกมหาราชเสาอโศกที่สมบูรณ์
ที่สุดอยู่ที่อารามหลวงแห่งจัมมิลละ ในเมืองเวสาลี เมืองสำคัญในสมัยพุทธกาล แต่เสาอโศกต้นที่เป็นที่รู้จัก
มากที่สุดคือ เสาอโศกที่ปาลีปิถนครมฤคทายวัน เมืองพาราณสี สถานที่ที่พระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนา เป็นเสาที่หักเป็น
สี่ท่อน แต่ว่ารูปสลักรูปสิงห์สี่ทิศบนเสายังคงมีสภาพสมบูรณ์ ปัจจุบันรัฐบาลอินเดียได้นำรูปสลักที่เสานี้มาเป็น
สัญลักษณ์ของประเทศ รูปพระธรรมจักร 24 ชี่ ได้ถูกนำไปประดิษฐานในธงชาติอินเดีย เสาอโศกมีอยู่ทั่วประเทศ
อาณาจักรของพระเจ้าอโศกมหาราช แต่ต่อมาได้ถูกทำลายลงทั้งจากมนุษย์และภัยธรรมชาติ คงเหลือเพียงไม่กี่ต้น
เท่านั้นที่ยังคงมีสภาพสมบูรณ์ในปัจจุบัน

³ พระเจ้าอโศกมหาราชของอินเดียขึ้นครองราชย์ หลังจากช่วงชิงบัลลังก์กับพี่น้อง ในต้นรัชสมัยของพระองค์
ราชสำนักมีแต่ความฟุ้งเฟ้อ เพราะพระองค์โปรดการฆ่าสัตว์และงานเฉลิมฉลอง ทั้งโปรดการแสวงอำนาจรุกรานไป
เกือบทั่วอินเดีย ในการสงครามทำให้มีผู้ล้มตายนับแสน และความวิบัตินี้เอง ที่ทำให้ทรงมีดวงตาเห็นทุกข์ของผู้เฝ้า
และเปลี่ยนมานับถือพุทธศาสนา พระเจ้าอโศกได้ผนวชในปี พ.ศ. 303 ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา อย่างที่ไม่เคย
มีผู้ใดทำมาก่อนไปทั่วแคว้นอินเดีย ลังกา พม่า มอญ สุวรรณภูมิ ยุโรป แอฟริกา ตลอดจนถึงซีเรีย อียิปต์ มาซิโดเนีย
และทรงตรากฎหมายขึ้นใหม่โดยใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนา จารึกบัญญัติ 14 ข้อของพระองค์เป็นภาษามคธลงบน
แผ่นศิลา ปักไว้ในที่ต่าง ๆ ทั่วราชอาณาจักร เสาพระเจ้าอโศก เป็นหลักฐานทางศาสนา ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี
ที่อ้างถึงกันมาจนปัจจุบัน

เคลื่อนไหว อยู่โดยรอบไม่น้อยไปกว่าองค์
สฤปภาพที่ได้เห็นนั้นปรุงแต่งอารมณ์ให้
นึกคิดไปได้ต่าง ๆ นานา ทั้งสดสังเวช จน
สงสัย แต่ที่สุดแล้วก็ได้ข้อสรุปว่านี่คือ “ชีวิต”
หญิงชราตาบอดพอมแห่งชุมชนของท่านอยู่
ตามรายทาง เด็กน้อยพอมโซวิ่งต้อนหน้า
ล้อมหลัง แบนมือสะกิดขอสงคังกลางเรียก
“มหาราณี” ไม่ขาดปาก แน่นอน ไม่กล้าฝัน
คำเตือนว่าอย่าได้ให้เงินเพราะอาจทำให้ตกอยู่
ในสถานการณ์ที่มีเงาจลเอาได้ ในวันที่เดินทางไป
ถึงมีพระพากันมาสวดมนต์ทั่วบริเวณ
เสียงสวดส่งให้บรรยากาศขจรขลางอย่าง
น่าประหลาด บ้างนั่งสวดนับลูกประคำ บ้าง
เดินจงกรม บ้างนั่งหลับตาทำสมาธิ บ้าง
กราบไหว้แบบอัญญาประดิษฐ์⁴ ภายใน
พระวิหารพุทศยาเป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่
พุทศเมตตา ข้างในวิหารนั้นเล็กแคบ แต่ก็ไม่มี
ผู้ใดยอโทษที่จะเข้าไปเพื่อนมัสการให้ใกล้ชิด

ที่สุด การสวดมนต์ภาวนาใจกลางแห่งมณฑล
จะสร้างพลังแก่ผู้มีศรัทธาได้อย่างยิ่งยวด
กลม่อจิตใจให้เข้าสู่ภาวะแห่งความนิ่งงันได้
ไม่ยาก ด้านหลังวิหารคือต้นศรีมหาโพธิ์
ในตำแหน่งที่กล่าวกันว่า พระพุทศองค์
ได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมโพธิญาณ⁵ เป็น
มหาโพธิ์⁶ ต้นที่ 4 นับแต่สมัยพุทศกาล
พุทศยาและอาณาบริเวณโดยรอบเป็น
สถานที่เรียนรู้อชีวิตและก่อเกิดความคิด
คำนึงได้ต่าง ๆ นานา ผู้แสวงหาพากัน
ประกอบพิธีกรรมในคืนพระจันทร์เต็มดวง
เพื่อเข้าสู่ความสงบนิ่งแห่งจิตใจท่ามกลางไฟ
ราวดวงนิคๆและแสงเทียนวับแวมรอบบริเวณ
ทำให้บางคนถึงกับยกให้พุทศยาเป็น
สถานที่เบิกบานใจ ที่สุดในการเดินทางครั้งนี้

ไม่ไกลจากพุทศยาและต้นศรีมหาโพธิ์
มีแม่น้ำเนรัญชลาจะเห็นเป็นพื้นทรายขาว
กว้างไกล เป็นสถานที่พระพุทศเจ้าได้

⁴ การกราบแบบอัญญาประดิษฐ์ คือ การแสดงความเคารพด้วยวิธีนอนหงายพับเหยียดมือเหยียดเท้าออกไปเต็มเหยียด
ให้อวัยวะแปดแห่ง คือหน้าผาก 1 ฝ่ามือทั้ง 2 หน้อก 1 เข่าทั้ง 2 และปลายเท้าทั้ง 2 จดพื้น บางแห่งกล่าวว่าอัญญาประดิษฐ์
คือ มือ 2 หน้อก 1 หน้าผาก 1 ตา 2 คอ 1 กลางหลัง 1 รวมเป็น 8 หรืออีกนัยหนึ่งว่า มือทั้ง 2 หน้อก 1 หน้าผาก 1 เข่า 1 เท้า 1
วจา ใจ รวมเป็น 8 วิธีการแสดงความเคารพดังกล่าวนี้นิยมใช้กันอยู่ในประเทศอินเดีย แม้ชาวตะวันตกบางแห่งก็ยังนิยมใช้
อยู่เรียกว่า Prostration ถือว่าเป็นการแสดงความเคารพอย่างสูงสุด (ข้อมูลสนับสนุนจากหนังสือ 108 ของคำถาม/
สำนักพิมพ์สารคดี)

⁵ อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ คือ พระญาณที่ตรัสรู้เป็นพระพุทศเจ้า

⁶ มหาโพธิ์นี้เล่ากันว่าต้นแรกเป็นสหชาติกับพระพุทศเจ้า คือเกิดพร้อมกัน โดยผุดขึ้นมาจากผืนดิน ณ วันประสูติ
เดิบโตแผ่กิ่งก้านร่วนที่พระพุทศองค์จะมาตรัสรู้ จนเมื่อพุทศศาสนาแผ่ไพศาลไป และพระเจ้าอโศกทรงรับนับถือ
ทรงออกทำนุบำรุงพระศาสนามากมายจนพระมเหสีไม่พอพระทัย ให้คนนำยาพิษและน้ำร้อนมารดจนต้นโพธิ์เหี่ยวเฉา
พระเจ้าอโศกเสียพระทัยมากและได้ให้ปลูกขึ้นใหม่ รดด้วยน้ำนมโคถึงร้อยหม้อเพื่อบำรุง นับเป็นต้นที่ 2 ต่อมา
มหาราชานินคดองค์หนึ่งมีบัญชาให้ตัดอีก แต่ก็ไม่สิ้นซาก มหาโพธิ์ก็กลับงอกขึ้นใหม่ เป็นต้นที่ 3 เมื่อเซอร์ คันนิงแฮม
นักโบราณคดีชาวอังกฤษมาพบในช่วงมหาโพธิ์ล้มลงจึงให้ปลูกอีกครั้งเป็นต้นที่ 4 ต้นปัจจุบัน

อธิษฐานจิตลอยถาดทองที่นางสุชาดาถวายมา พร้อมข้าวมธุปายาส⁷ หมูบ้านริมแม่น้ำเนรัญชลา ปัจจุบันคงบงามในแคดยามบาย ภาพที่เกิดขึ้น คือ ภิกษุไทยเดินนำฆราวาสได้ไปตามคันนาผ่านทุ่งว้าวอย่างใกล้ชิดผ่านกระท่อม

หลังเล็กที่มีข้าวปั้นกลมแบนตากแห้งเรียงรายไว้เป็นเชื้อเพลิง มองเห็นหญิงชาวไร่ในชุดสำหรับหลากสี เก็บผักหญ้าใส่ชายผ้าผ่านกลุ่มเด็กที่ต้อนหน้าล้อมหลังขอสตาจเป็นที่สนุกสนาน

มุ่งมั่นและไม่ย่อท้อ

เมื่อตรัสรู้ในสิ่งที่ทรงทราบว่ายากแก่การเข้าใจ แต่จะนำมาซึ่งการหลุดพ้น และได้เสวยวิมุตติสุข อิ่มเอมกับสังขธรรมที่ทรงค้นพบอยู่นานเจ็ดสัปดาห์ที่พุทธคยาแล้ว พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นศาสดาของศาสนาใหม่ อันมีแนวคิดแตกต่างจากความเชื่อ และวิถีชีวิต โดยทั่วไปของชาวฮินดู ก็ทรงตั้งพระทัยจะประกาศศาสนา ทรงนึกถึงพระดาบส ครูสองคนแรกซึ่ง

สิ้นชีวิตแล้ว กับปัญจวัคคีย์พราหมณ์ที่เคยปรนนิบัติ และทิ้งไปเมื่อเห็นพระองค์หยุดบำเพ็ญทุกรกิริยา จึงเริ่มออกเดินทางจากตำบลอรุเวลาเสนานิคม พุทธคยามีจุดหมายปลายทางคือเมืองสาธนาถ ที่ห่างไกลออกไปประมาณ 250 กิโลเมตร สาธนาถนั้นเป็นชนบทอันสงบเงียบชานเมืองพาราณสี ศูนย์กลางของศาสนาฮินดู แม่น้ำคงคาจากสรวงสรรค์ เมื่อถึงจุดผ่านเมืองพาราณสี

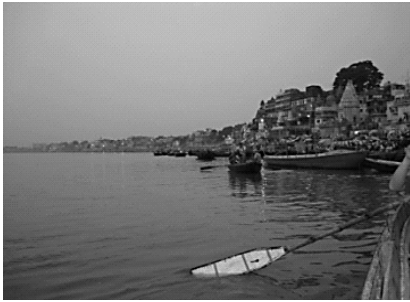
⁷ ตามตำนานเล่าว่า การหุงข้าวมธุปายาสของนางสุชาดานี้ มิใช่เป็นการหุงข้าวเจือด้วยน้ำผึ้ง น้านมธรรมดา แต่มีการเตรียมน้ามนโคที่ใช้อย่างประณีตยิ่ง คือนางให้เลี้ยงแม่วัวในป่าหิมพานต์ 1,000 ตัว แล้วให้แม่วัวอีก 500 ตัวมาดื่มนมของแม่วัวพันตัวแรก แล้วให้แม่วัวอีก 250 ตัวมาดื่มนมของแม่วัว 500 ตัวหลัง และลดจำนวนวัวไปเรื่อย จนเหลือแม่วัว 8 ตัวสุดท้ายที่ดื่มน้ำนมจากโค 16 ตัวหลังสุด จากนั้น จึงนำน้ำนมโคจาก 8 ตัวสุดท้าย ซึ่งมีความเข้มข้นมาดื่มดื่มเกี่ยวจนเป็นนมข้นหวานที่มีรสอร่อยแล้วจึงนำมาหุงเป็นข้าวมธุปายาส กล่าวกันว่าในวันหุงข้าวนี้ มีเทวดานำไอธราสมาใส่ในหม้อปรุง และมีประชาชนบิณฑบาตจากรวงมารวมใส่ไปด้วย เหตุนี้ชาวพุทธโดยทั่วไปจึงเชื่อกันว่าข้าวมธุปายาสคืออาหารนอกที่บันดาลความสำเร็จได้อย่างวิเศษ

ถือกันว่ามีความศักดิ์สิทธิ์สูงสุด ผู้คนนับล้านจากทั่วถิ่นอินเดียเดินทางมาประกอบพิธีกรรม ณ ริมคงคา เมื่อทรงพบปัญจวัคคีย์อีกครั้ง พราหมณ์ทั้งหลายปฏิเสธที่จะรับนับถือพระองค์ แต่เมื่อได้ฟังธรรม พราหมณ์โกณฑัญญะก็มีดวงตาเห็นธรรม เข้าใจในสิ่งที่พุทธศาสดาทรงบอกกล่าว เกิดความเลื่อมใส และได้บวชเป็นภิกษุ รูปแรกในพระพุทธศาสนา ณ วันเพ็ญเดือน 8 ธรรมะอันทรงแสดงเป็นปฐมเทศนา คือ ธรรมจักรกัปปวัตนสูตร คือ พระสูตรที่แสดงถึงการหมุนกงล้อคือพระธรรม เมื่อหมุนไปทางใดก็จะจัดอวิชชาออกจากจิตใจ เกิดเป็นความสว่างไสวในชีวิต ข้อใหญ่ใจความของคำเทศนาครั้งแรกนี้ ทรงกล่าวถึงที่สุดสองสิ่ง ซึ่งบรรพชิตไม่ควรปฏิบัติ คือหมกมุ่นอยู่ในความสุขของผู้แสวงงาม หรือทรมานตนอย่างทารุณ แต่ควรเดินทางสายกลาง หรือมรรค 8 จากนั้นทรงกล่าวถึงอริยสัจ ๔ และสังฆธรรมที่ว่าเมื่อมีการเกิดก็ย่อมมีดับเป็นธรรมดาโลก

เรียนรู้ชีวิตของมนุษย์

เดินทางสู่แม่น้ำคงคา ซึ่งชาวฮินดูเชื่อถือเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ เพราะไหลมาจากมวยผมขององค์พระศิวะเป็นสถานที่ที่คนนับล้าน มุ่งหน้ามาเพื่อสัมผัสกับลัทธิ พิธีกรรม ริมฝั่งแม่น้ำคงคาอัน

ศักดิ์สิทธิ์ สถานที่ที่เหมาะสมสำหรับชาวพุทธจะได้เรียนรู้ชีวิต ของมนุษย์อย่างแท้จริง เป็นบทเรียนชีวิตที่อยากที่จะหาที่ไหนชมได้ นอกจากที่พาราณสีแห่งนี้ ที่มีพิธีกรรมของคนจำนวนมาก หลากวัย หลากชนชั้นนับตั้งแต่ร่างกายที่ไร้วิญญาณ พ่อค้าขายของ คนฮินดูอาบน้ำล้างบาป นักบวชทำพิธีบูชา สับหรือโยยเถาเถาที่เผาศพทิ้งลงแม่น้ำ ชาวบ้านหน้าตาโศกเศร้ากำลังกราบไหว้ขอพรพระศิวะผ่านสายน้ำแม่คงคา หนุ่มสาวแต่งกายสวยงามที่ดูมีความสุขเดินทางมาดักน้ำรดเพื่อขอพรพระศิวะ คนเฝ้าคิวลี้ยงรอรับเงินบริจาคในนามพระเจ้า ขอทานเรียงรายรอรับเงินบริจาคในนามของผู้ยากไร้ หญิงหม้ายผู้อุทิศตนใช้ชีวิตที่เหลือ สวดมนต์ให้สามีผู้วายชนม์ชีวิตหลากหลาย ตั้งแต่ชนชั้นต่ำ (shudras) จนถึงวรรณะสูงสุด (kshatriyas) ล้วนแต่เดินทางมาเพื่อขอพรพระแม่คงคา อันศักดิ์สิทธิ์ หน้าเมืองพาราณสีท่ามกลางความมัวสลัวของกลุ่มกองไฟที่เหล่าพราหมณ์จุดถวายบูชาพระเจ้าและกองฟืนที่ไม่เคยดับ ตลอดระยะเวลาสี่พันปี กำลังทำหน้าที่เฝ้าร่างอันไร้วิญญาณของเหล่าชนฮินดูอย่างไม่ยอมหยุดพักเรียนรู้ชีวิตที่ล้วนแต่เป็นเพื่อน ทุกข์ เกิด แก่ เจ็บตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น แล้วถามตัวเองว่ากำลังทำอะไรและจะไปทางไหน

ความเสื่อมเป็นธรรมดา

เมื่อมุ่งสู่กุสินารา สังเวชนียสถานนี้เป็น
ชนบทเล็ก ๆ ที่เศร้าสร้อยกว่าทุกแห่งที่ผ่านมา
อาจเพราะได้เดินทางมาถึงในเวลากลางคืน
อากาศเย็น ถนนสายชนบทนั้นยิ่งเงียบจัน
มองเห็นเงาตะคุ่มของวัดอยู่อย่างเชื่องช้า
เมื่อครั้งพุทธกาลหลังจากเสด็จดำเนิน
โดยพระบาท เพื่อประกาศพระศาสนา
นานถึง 45 ปี พระพุทธองค์ก็ทรงเริ่มประชวรใน
ช่วงพระชนมายุ 80 ทรงตั้งพระสติสัมปชัญญะ
ปลงพระชนมายุสังขาร กำหนดจิตว่าจะเสด็จ
ปรินิพพานในวันเพ็ญเดือนวิสาขะ โอวาทครั้ง
สุดท้ายที่ทรงแสดงแก่คณะสงฆ์ ขณะประชวร

หนักว่าด้วยเรื่องของสังขารอันมีความเสื่อม
เป็นธรรมดาที่สาละวโนทยาน ปัจจุบันรัฐบาล
จัดเป็นสวนพฤกษศาสตร์ มีวิหารที่ก่อสร้าง
อย่างเรียบง่าย ภายในพระวิหารเป็นที่
ประดิษฐานพระพุทธรูปหินทรายปางไสยาสน์
ยาว 20 ฟุต พระพักตร์สงบนิ่ง พระเศียรหัน
ไปทางทิศเหนือปลายพุทธบาทมีรูปสุภะ
สาวกที่บวชเฉพาะพระพักตร์เป็นองค์สุดท้าย
พระอนิรุทธผู้เข้ามาติดตามดูพระพุทธรองค์
ขณะเสด็จดับขันธปรินิพพาน และพระอานนท์
อุปัฏฐากผู้ใกล้ชิด ไม่ไกลจากสาละวโนทยาน
คือมกุฏพันธเจดีย์ สถานที่ถวายพระเพลิง
พระพุทธประวัติบันทึกไว้ว่า พระพุทธศรีระ

ขณะถวายพระเพลิงนั้นห่อหุ้มด้วยผ้าสลัปลำลี 500 ชั้น วางในรางเหล็กประกบทับกัน ภาชนะน้ำมนต์ (เนย) และเผาด้วยไม้จันทน์หอม เมื่อถวายพระเพลิงแล้ว พระอังคารและพระบรมสารีริกธาตุ ได้ถูกแจกจ่ายไปยังกษัตริย์กษัตริย์แห่งอินเดีย ส่วนพระอังคารทองที่ใช้ถวายพระธาตุนั้น โทณพราหมณ์ผู้ทำหน้าที่ดวงได้รับมอบไป

การเดินทางสู่สังเวชนียสถาน ซึ่งแต่ละแห่งอยู่ห่างกันนับร้อยกิโลเมตร นับแต่สถานที่

ประสูติ ตรัสรู้ แสดงปฐมเทศนา และปรินิพพาน ทำให้เห็นภาพพระวิริยะอุตสาหะของพระศาสดาที่มีเจตนาแน่วแน่ที่จะทรงบอกเล่าถึง “ความรู้ใหม่” ที่ทรงค้นพบเป็นความรู้ที่ยืนยมาจน 2552 ปีมาแล้ว วันนี้หลายคนตระหนักแล้วว่า พุทธศาสนาจะเป็นทางหนึ่งที่ช่วยให้โลกรอดพ้นจากความวุ่นวาย แต่คนจำนวนมากยังมาไม่ถึงวิถีอันพระพุทธรองค์ทรงกรุณาโปรดให้ ยังคงเดินทางโดยมีคอบอดต่อไปอย่างไร้ทิศทาง

